

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ **ERSA**

ΜΕΛΟΣ ΤΗΣ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ
ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ (RSAI, ERSA)

“Οικονομική Κρίση και Πολιτικές Ανάπτυξης και Συνοχής”

10ο Τακτικό Επιστημονικό Συνέδριο ,
Θεσσαλονίκη, 1 – 2 Ιουνίου 2012

Συνδιοργάνωση

Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης:

Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας και Ανάπτυξης, Τμήμα Οικονομικών Επιστημών
Πανεπιστήμιο Μακεδονίας

ΟΙ ΔΙΑΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΕΣ ΑΝΙΣΟΤΗΤΕΣ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ ΚΑΙ ΟΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΝΕΟΦΙΛΕΛΕΥΘΕΡΗΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ

Γρηγόρης Ζαρωτιάδης, Επίκουρος Καθηγητής, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, gzarotia@econ.auth.gr
Αριστέα Γκάγκα, PhD, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, argkagka@cc.uoi.gr

1. Εισαγωγή

Η παραδοσιακή θεωρία οικονομικής μεγέθυνσης δίνει έμφαση στη μείωση των χωρικών ανισοτήτων: καθώς προχωράει η διαδικασία της διεθνοποίησης, τα κοινωνικοοικονομικά και διαρθρωτικά χαρακτηριστικά των διαφορετικών μεταξύ τους περιφερειών καθίστανται ολοένα και πιο όμοια. Όμως, παρά το γεγονός ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση αποτελεί ένα ιστορικό παράδειγμα μιας σταδιακής και εντεινόμενης διεθνοποίησης, ένας μεγάλος αριθμός μελετών για τα κράτη-μέλη της απορρίπτει την υπόθεση της σύγκλισης. Σε μια προηγούμενη μελέτη μας (Zarotiadis & Gkagka, forthcoming), εστίασαμε το ενδιαφέρον μας στην ΕΕ-15 σε επίπεδο κρατών και δείξαμε ότι η προηγηθείσα τάση να κλείσει το χάσμα μεταξύ των κρατών αντιστράφηκε πλήρως στη δεκαετία του 1980 – το 2010, ο συντελεστής μεταβλητότητας επανήλθε σε ακόμη υψηλότερα επίπεδα από εκείνα του 1960! Πέραν της επιβεβαίωσης της υπόθεσης του ΟΟΣΑ για άνιση μεγέθυνση (OECD, 2008), παρείχαμε αποδείξεις για μια περίοδο εμβάθυνσης της απόκλισης.

Στην παρούσα εκδοχή της μελέτης, αναζητούμε περισσότερο αξιόπιστες επιβεβαιώσεις επεκτείνοντας την έρευνά μας σε επίπεδο των NUTS II περιφερειών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Πρώτον, συζητάμε την εμφάνιση της σ-απόκλισης, τόσο σε επίπεδο εγχώριων όσο και σε επίπεδο διακρατικών περιφερειακών ανισοτήτων στα κράτη-μέλη, από το 1999 έως το 2008. Δεύτερον, προχωρούμε σε εκτίμηση με panel στοιχεία για να δείξουμε με ποιον τρόπο οι μεταβλητές που χρησιμοποιούμε για να προσεγγίσουμε την άσκηση της πολιτικής και οι κοινωνικοοικονομικές ιδιαιτερότητες επηρεάζουν την προοπτική της σύγκλισης για κάθε περιφέρεια. Τα εμπειρικά ευρήματά μας παρέχουν αποδείξεις για μια περίοδο εντεινόμενης και συνεχιζόμενης ανισότητας, παρά τη σταδιακή μετεξέλιξη της Ευρωπαϊκής ζώνης ελεύθερου εμπορίου και λόγω της επικράτησης ενός συγκεκριμένου μείγματος πολιτικής.

2. Ανισότητες και οικονομική μεγέθυνση στην Ευρωπαϊκή Ένωση

Η ανάλυσή μας κινείται σε δύο επίπεδα ανάλυσης, το διαγραμματικό και το οικονομετρικό. Αξιοποιώντας τα διαθέσιμα στατιστικά δεδομένα που παρέχει η Eurostat για τις NUTS II περιφέρειες της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ-15), εξετάζουμε την προοπτική σύγκλισης του κατά κεφαλήν ΑΕΠ και των μισθών ανά εργαζόμενο καθώς και την ενδοπεριφερειακή κατανομή του εισοδήματος. Η ανάλυση είναι ετήσια και λόγω της περιορισμένης

διαθεσιμότητας των περιφερειακών στοιχείων, περιορίζεται στη χρονική περίοδο 1999-2008, σε αντίθεση με τη μελέτη μας σε επίπεδο κρατών που εκτείνεται χρονικά από το 1960 έως το 2010.

2.1. Τάσεις απόκλισης του εισοδήματος και των μισθών

Στο πρώτο επίπεδο της ανάλυσης ασχολούμαστε με τις διαγραμματικές απεικονίσεις για την εξέλιξη του συντελεστή μεταβλητότητας για τις μεταβλητές y (πραγματικό κατά κεφαλήν ΑΕΠ) και w (πραγματικός μισθός ανά εργαζόμενο) στην Ευρωπαϊκή Ένωση και την ευρωζώνη. Βάσει της συγκεκριμένης διαγραμματικής προσέγγισης, συμπεραίνουμε ότι υπάρχει σ-σύγκλιση των πραγματικών μέσων αμοιβών της εργασίας, w , και μάλιστα αυτή η τάση είναι πιο έντονη στην περίπτωση των περιφερειών σε αντίθεση με την περίπτωση των χωρών. Συγκρίνοντας την Ευρωπαϊκή Ένωση με την ευρωζώνη, διαπιστώνουμε ότι οι τάσεις σύγκλισης είναι εντονότερες στην ευρωζώνη, αντισταθμίζοντας, ενδεχομένως, τη μεγαλύτερη συνοχή και ομοιότητα συγκεκριμένων παραμέτρων και χαρακτηριστικών μεταξύ των κρατών-μελών.

Αναφορικά με τις τάσεις του συντελεστή μεταβλητότητας για το πραγματικό κατά κεφαλήν ΑΕΠ, y , κατά την περίοδο 1999-2008, παρατηρείται σ-απόκλιση σε επίπεδο χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της ευρωζώνης. Η εικόνα επαναλαμβάνεται στην περίπτωση των περιφερειών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αν και η ένταση της απόκλισης είναι μικρότερη συγκριτικά με την περίπτωση των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Όμως, η εικόνα διαφοροποιείται όταν εξετάζουμε τις NUTS II περιφέρειες της ευρωζώνης: από το 2000 μέχρι το 2003 παρατηρείται μια πορεία σ-σύγκλισης, την οποία διαδέχεται μια περίοδος στασιμότητας μέχρι να αλλάξει η εικόνα και να προκύψει σ-απόκλιση. Επομένως, θα μπορούσαμε να ισχυριστούμε ότι η κατάσταση στις περιφέρειες της ευρωζώνης είναι καλύτερη, καθώς υπάρχει μια σταθεροποιητική τάση έστω και για ένα συγκεκριμένο διάστημα. Αξίζει να σημειώσουμε ότι στο τέλος της χρονικής περιόδου οι χώρες της ΕΕ φαίνεται να σταθεροποιούν την τάση σύγκλισης, ενώ οι περιφέρειες της ΕΕ φαίνεται ότι συνεχίζουν να αποκλίνουν (σ-απόκλιση).

3. Μια οικονομετρική ανάλυση της ενδοπεριφερειακής ανισότητας

Στο δεύτερο επίπεδο της ανάλυσης ασχολούμαστε με την οικονομετρική εξειδίκευση και εξετάζουμε σε μεγαλύτερο βάθος τη διαχρονική εξέλιξη της ενδοπεριφερειακής ανισότητας, την οποία προσεγγίζουμε με τη λειτουργική κατανομή του εισοδήματος, δηλαδή το μερίδιο του εισοδήματος της εργασίας, που μετράται με το λόγο του πραγματικού μισθού ανά εργαζόμενο προς το πραγματικό κατά κεφαλήν ΑΕΠ, w/y_e . Χρησιμοποιούμε τον συγκεκριμένο λόγο επειδή είναι ένας δείκτης της ανισότητας ή εναλλακτικά της σχετικής ενίσχυσης του εισοδήματος της εργασίας έναντι του εισοδήματος που δεν προέρχεται από

εργασία. Όταν ο λόγος w/y_e αυξάνεται (μειώνεται), ο πραγματικός μέσος μισθός αυξάνεται (μειώνεται) σε σχέση με το πραγματικό κατά κεφαλήν ΑΕΠ. Αυτό σημαίνει ότι η αμοιβή της εργασίας πλησιάζει προς (απομακρύνεται από) το εισόδημα που δεν κατευθύνεται στην εργασία αλλά σε άλλους συντελεστές παραγωγής, όπως το κεφάλαιο. Σημειώνουμε ότι ο λόγος w/y δεν είναι ένας τυπικός τρόπος μέτρησης της ανισότητας στη βιβλιογραφία. Για το λόγο αυτό υποθέτουμε ότι αυτοί που αμείβονται με μισθό ανήκουν στο φτωχότερο μέρος της κοινωνίας, ώστε να μπορεί να προκύψει μια ένδειξη για τις γενικότερες αλλαγές στην κατανομή του εισοδήματος. Επίσης, σημειώνουμε ότι ο συγκεκριμένος λόγος αναφέρεται από τη Eurostat ως προσαρμοσμένο μερίδιο του μισθού (adjusted wage share).

3.1. Οικονομική εξειδίκευση και τεχνικές εκτίμησης

Από μεθοδολογικής σκοπιάς, το υπόδειγμα διόρθωσης λαθών εκτιμάται με τους ομαδοποιημένους μέσους εκτιμητές (Pooled Mean Group-PMG estimators) που ανέπτυξαν οι Pesaran et al. (1999) για δυναμικά panel δεδομένα. Πέραν των εκτιμητών PMG, παραθέτουμε τους μέσους εκτιμητές (Mean Group-MG estimators) και τους εκτιμητές δυναμικών σταθερών επιδράσεων (Dynamic Fixed Effects-DFE estimators), ώστε να διευκολύνουμε τη σύγκριση των αποτελεσμάτων μεταξύ των εναλλακτικών εκτιμήσεων.

Ως εκ τούτου, εκτιμούμε την ακόλουθη εξίσωση για τις NUTS II περιφέρειες της ΕΕ-15 $(w/y_e)_{it} = \theta_{0i} + \theta_{1i} gry_{it} + \theta_{2i} ep_{it} + \theta_{3i} soc_{it} + \theta_{4i} open_{it} + u_{it}$, όπου w/y_e είναι ο λόγος του μισθού ανά εργαζόμενο προς το ΑΕΠ ανά εργαζόμενο, gry είναι ο ρυθμός μεταβολής του κατά κεφαλήν ΑΕΠ, ep είναι ο λόγος της εξαρτημένης εργασίας προς τον συνολικό πληθυσμό της εκάστοτε περιφέρειας, soc είναι ο λόγος των κοινωνικών δαπανών προς το ΑΕΠ της περιφέρειας και $open$ είναι ο βαθμός διεθνοποίησης της περιφέρειας.

3.2. Δεδομένα

Αναφορικά με τη συλλογή και την επεξεργασία των στοιχείων, χρησιμοποιήσαμε τη Eurostat και τη βάση δεδομένων για περιφερειακά στοιχεία. Όλες οι προαναφερόμενες μεταβλητές απορρέουν είτε άμεσα είτε έμμεσα, όπως με υπολογισμό του κατά κεφαλήν ΑΕΠ συνδυάζοντας τα δεδομένα του συνολικού ΑΕΠ και του πληθυσμού, εκτός από τη μεταβλητή του βαθμού διεθνοποίησης, $open$, καθώς δεν υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία εισαγωγών και εξαγωγών σε επίπεδο περιφερειών. Για την κατασκευή της συγκεκριμένης μεταβλητής στηριχτήκαμε στους δείκτες τοπικής ειδίκευσης για τη μέτρηση των χωρικών συγκεντρώσεων και διαφοροποιήσεων. Πιο αναλυτικά, ο δείκτης τοπικής ειδίκευσης επιτρέπει, ως ένα βαθμό, την ανάλυση της διάρθρωσης των περιφερειακών οικονομικών δραστηριοτήτων και μια χρήση του δείκτη τοπικής ειδίκευσης αναφέρεται στον υπολογισμό ή μάλλον προσέγγιση της αξίας των εξαγωγών και των εισαγωγών που πραγματοποιεί κάθε περιφέρεια σε κάθε κλάδο παραγωγής. Το οικονομικό μέγεθος που συνήθως χρησιμοποιείται

για τον υπολογισμό του συγκεκριμένου δείκτη, το οποίο αξιοποιήσαμε κι εμείς στην παρούσα ανάλυση, είναι η απασχόληση και για κάθε κλάδο δίνει το μερίδιο της απασχόλησης ενός τομέα της περιφέρειας σε σχέση με το μερίδιο της απασχόλησης στον τομέα σε εθνικό επίπεδο. Σημειώνουμε ότι εκτός της απασχόλησης είναι δυνατόν να χρησιμοποιηθούν και άλλα μεγέθη, όπως το εισόδημα, το ΑΕΠ και ο πληθυσμός (Πολύζος, 2011).

4. Αποτελέσματα εκτιμήσεων

Τα εμπειρικά ευρήματα της ανάλυσης σε επίπεδο περιφερειών, όπως παρουσιάζονται στον Πίνακα 1, συμφωνούν σε μεγάλο βαθμό με τα αντίστοιχα ευρήματα της ανάλυσης σε επίπεδο χωρών. Πιο αναλυτικά, παρατηρούμε ότι ο βαθμός διεθνοποίησης ή ανοίγματος επιφέρει μια ξεκάθαρη και στατιστικά σημαντική αρνητική επίπτωση στην εξέλιξη του λόγου w/y_e : όσο περισσότερο ανταγωνίζονται οι ντόπιοι με τους ξένους παραγωγούς, τόσο μικρότερος είναι ο λόγος. Αυτό δεν πρέπει απαραίτητα να μας εκπλήσσει αν σκεφτούμε ότι οι παραγωγοί των κρατών μελών και περιφερειών της Ευρωπαϊκής Ένωσης ανταγωνίζονται, μεταξύ άλλων, τους παραγωγούς χωρών με χαμηλούς μισθούς και/ή τις χώρες με αφθονία εργασίας. Επιπλέον, σύμφωνα με τη βιβλιογραφία, η παγκοσμιοποίηση και η αύξηση της εμπορικής δραστηριότητας των περιοχών με αφθονία κεφαλαίου αναμένεται ότι επιδρά στη λειτουργική κατανομή του εισοδήματος και μάλιστα σε βάρος της εργασίας. Αυτή η παρατήρηση οδηγεί στο συμπέρασμα και ενισχύει την άποψη ότι οι ευρωπαϊκές περιφέρειες είναι περιφέρειες με αφθονία κεφαλαίου και οικονομικά αναπτυγμένες. Επομένως, το αρνητικό πρόσημο στη σχέση του βαθμού διεθνοποίησης και της ενδοπεριφερειακής ανισότητας θα μπορούσε να θεωρηθεί ως αναμενόμενο.

Οι κοινωνικές δαπάνες, *soc*, φαίνεται ότι βελτιώνουν τη σχετική θέση του εισοδήματος της εργασίας αλλά μόνο στη μακροχρόνια περίοδο. Αντιθέτως επιδρούν αρνητικά στην εξέλιξη της ενδοπεριφερειακής ανισότητας στη βραχυχρόνια περίοδο. Αυτή η ανομοιότητα μπορεί να αντικατοπτρίζει το γεγονός ότι οι κοινωνικές δαπάνες αναμένεται να έχουν θετική επίπτωση στο λόγο w/y_e όταν πρόκειται για δαπάνες που είναι προσανατολισμένες στην απασχόληση και μεταβάλλουν την ισορροπία μεταξύ ενεργών και παθητικών κοινωνικών δαπανών επικεντρώνοντας την προσοχή στην πρώτη κατηγορία δαπανών έναντι της δεύτερης (Arjona et al., 2002). Οι ενεργές πολιτικές έχουν ως στόχο την ενίσχυση της απασχόλησης μέσω της υλοποίησης των δαπανών, ενώ οι παθητικές πολιτικές μεταφέρουν την κατανάλωση μεταξύ κοινωνικών ομάδων, είτε με τη μορφή των μεταβιβαστικών πληρωμών είτε με τη μορφή υπηρεσιών. Στο βαθμό που ο πρώτος μηχανισμός κοινωνικών δαπανών είναι σημαντικός και μεγαλύτερος του δεύτερου μηχανισμού, δηλαδή όσο μεγαλύτερο μέρος του συνόλου των κοινωνικών δαπανών απαρτίζεται από κοινωνικές δαπάνες που εμπίπτουν στο φάσμα των ενεργών πολιτικών, τόσο πιο θετική ή λιγότερο αρνητική αναμένεται να είναι η επίπτωσή

τους επί του λόγου της εγχώριας ανισότητας, w/y_e . Στη δική μας περίπτωση, οι κοινωνικές δαπάνες αφορούν κυρίως την περίπτωση των ενεργών πολιτικών. Κατ' επέκταση, μπορούμε να θεωρήσουμε ότι η εναλλαγή προσήμου είναι αναμενόμενη βάσει της παραπάνω επιχειρηματολογίας.

Πίνακας 1: Οι εκτιμήσεις του υποδείγματος διόρθωσης λαθών

Explanatory Variables:			
<i>Long run coefficients, θ_{ki}</i>	MG	PMG	DFE
Growth rate of real p.c. GDP, $gr_{i,t}$	-51.697 <i>13.937</i>	-38.042 <i>13.742</i>	-49.096 <i>13.660</i>
Rate of (dependent) employment, ep_{it}	46613.150 <i>1937.387</i>	47022.290 <i>4195.243</i>	46508.39 <i>4195.367</i>
Social expenditures over GDP, $soc_{i,t}$	-1.244 <i>1.076</i>	2.530 <i>3.102</i>	-1.640 <i>3.090</i>
Degree of openness, $open_{i,t}$	-2031.703 <i>52.541</i>	-1936.369 <i>114.504</i>	-2005.679 <i>114.298</i>
<i>Convergence coefficients, φ_i</i>	0.723 <i>0.012</i>	0.718 <i>0.013</i>	0.732 <i>0.024</i>
<i>Short run coefficients, δ_{kji}</i>			
First Difference of Growth rate of real p.c. GDP, $\Delta(gr_{i,t})$	-22.118- <i>11.680</i>	-18.257- <i>10.251</i>	-19.815- <i>7.477</i>
First Difference of Rate of (dependent) employment, $\Delta(ep_{i,t})$	-3877.864 <i>2246.466</i>	-4156.910 <i>1825.191</i>	-3162.856 <i>4758.042</i>
First Difference of Social expenditures over GDP, $\Delta(soc_{i,t})$	-40.010 <i>1.777</i>	-38.932 <i>2.057</i>	-39.837 <i>2.572</i>
First Difference of Degree of openness, $\Delta(open_{i,t})$	-1553.760 <i>60.813</i>	-1510.581 <i>43.578</i>	-1505.044 <i>86.382</i>
Intercept	-19.530 <i>0.898</i>	-17.659 <i>0.516</i>	-19.903 <i>1.760</i>
R-squared	0.4205	0.4178	0.4215

Σημειώσεις: Τα τυπικά σφάλματα αναφέρονται με πλάγια γραφή. Οι στατιστικά σημαντικοί εκτιμημένοι συντελεστές αναφέρονται με έντονη γραφή.

Περνώντας στις μεταβλητές gry και ep που χρησιμοποιούμε για να προσεγγίσουμε την οικονομική μεγέθυνση, παρατηρούμε ότι αυξήσεις του λόγου της εξαρτημένης εργασίας προς το σύνολο του πληθυσμού, ep , οδηγούν σε ενίσχυση του λόγου w/y_e μακροχρόνια και επομένως σε οφέλη για την εργασία. Αυτό σημαίνει ότι, για την υπό μελέτη χρονική περίοδο, 1960-2010, οι εξελίξεις και οι προσαρμογές στην αγορά εργασίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης

προκύπτουν κυρίως από την πλευρά της ζήτησης. Με άλλα λόγια, αυτό που εξελίσσεται στην αγορά εργασίας είναι η ζήτηση και κυριαρχούν οι μετατοπίσεις της ζήτησης έναντι εκείνων της προσφοράς.

Εξετάζοντας τη μεταβλητή του ρυθμού μεταβολής του κατά κεφαλήν ΑΕΠ, gry , διαπιστώνουμε ότι επιβεβαιώνεται η τοποθέτηση του ΟΟΣΑ ότι η οικονομική μεγέθυνση των αναπτυγμένων οικονομιών συμβαδίζει με μια βαθύτερη (OECD, 2008) και συνεχή ανισότητα (OECD, 2011) στο εσωτερικό τους. Όντως, από τη διαγραμματική ανάλυση της παρούσας ανάλυσης προκύπτει ότι η λειτουργική κατανομή του εισοδήματος επιδεινώνεται για την εργασία στο πέρασμα του χρόνου. Συνολικά, τα εμπειρικά ευρήματα της παρούσας μελέτης παρέχουν αποδείξεις για μια περίοδο εντεινόμενης και συνεχιζόμενης ανισότητας, παρά τη σταδιακή μετεξέλιξη της Ευρωπαϊκής ζώνης ελεύθερου εμπορίου και λόγω της επικράτησης ενός συγκεκριμένου μείγματος πολιτικής.

Σε παρόμοια συμπεράσματα για ύπαρξη αρνητικής σχέσης μεταξύ w/y_e και ρυθμού οικονομικής μεγέθυνσης καταλήγουν και άλλες εμπειρικές έρευνες. Για παράδειγμα, ο Trott (2011) και ο Giovannoni (2010) αναφέρονται σε μια αντικυκλική συμπεριφορά των μεριδίων του μισθού, w/y , που μειώνονται και επομένως αυξάνεται η ανισότητα στις περιόδους με οικονομική ανάπτυξη ενώ αυξάνονται σε περιόδους ύφεσης και οικονομικής δυσπραγίας. Η πιο άμεση ερμηνεία που δίνεται είναι το γεγονός ότι η παραγωγικότητα της εργασίας ανταποκρίνεται περισσότερο στην οικονομική μεγέθυνση παρά οι μισθοί. Από την άλλη, στις περιόδους ύφεσης, οι μισθοί δεν μεταβάλλονται ενώ η παραγωγικότητα καταρρέει (Giovannoni, 2006). Στα πλαίσια εκπόνησης του Global Wage Report του 2008, το International Labour Office επικεντρώνει το ερευνητικό ενδιαφέρον του σε πιο μακροχρόνιες σχέσεις, αναφέροντας ότι μια αύξηση του ρυθμού μεταβολής του ΑΕΠ κατά 1% συνδέεται, κατά μέσο όρο, με μια μείωση της τάξεως του 0.049% στο λόγο του μισθού ανά εργαζόμενο προς το κατά κεφαλήν ΑΕΠ (ILO, 2008). Οι αιτίες για αυτή τη συμπεριφορά συνοψίζονται από τις παραπάνω μελέτες σε τρεις παράγοντες: πρώτον, στην εξασθένιση των εργατικών ενώσεων, δεύτερον, στην τεχνολογική πρόοδο που προσανατολίζεται προς το κεφάλαιο και την ειδικευμένη εργασία και τέλος, στην παγκοσμιοποίηση.

5. Αναφορές

Arjona, R., Ladaique, M. & Pearson, M. (2002). Social Protection and Growth. *OECD Economic Studies*, No.35, 2002/2.

Giovannoni, O. (2006). Croissance, Répartition et Politique Economique (the title in English: Growth, Distribution and Economic Policy - The Case of the United States), Ph.D. dissertation, University of Nice Sophia-Antipolis, France.

- Giovannoni, O. (2010). Functional Distribution of Income, Inequality and the Incidence of Poverty: Stylized Facts and the Role of Macroeconomic Policy. UTIP Working Paper, No.58.
- ILO (2008). Minimum wages and collective bargaining: Towards policy coherence, in Global Wage Report 2008/09.
- OECD (2008). Growing Unequal? Income Distribution and Poverty in OECD Countries. OECD Publishing.
- OECD (2011). Divided We Stand. Why Inequality Keeps Rising. OECD Publishing.
- Pesaran, M.H., Shin, Y. & Smith, R.P. (1999). Pooled mean group estimator of dynamic heterogeneous panels. *Journal of American Statistical Association*. 94, p.pp.621-634.
- Trott, D. (2011). Why has Wage Inequality Risen most Where Wage Shares have Fallen least? Paper presented at the 40th Australian Conference of Economists, Canberra.
- Zarotiadis, G. & Gkagka, A. (forthcoming). European Union: a diverging Union? *Journal of Post Keynesian Economics*.
- Πολύζος, Σ. (2011). *Περιφερειακή Ανάπτυξη*. Εκδόσεις Κριτική.